

VERVOLG VAN PAG 711

reske uitweg konden bieden. Dat merkte ik toen ik het Zuiderzeepad volgde, uitkeek over de uitgestrekte, levenloze raagrasvelden en me letterlijk een weg moest banen door de malsakkers. Ik kwam uit bij een kunstwerk in Gaasterland, een schilderijlijst voor het uitzicht, een muur van mais, een monument van boeren voor zichzelf. Hier hadden ze voor het eerst gewonnen van Den Haag, hier hadden ze de geplande natuurverbinding tegengehouden. Op deze plek begon de victorie. Later kleedde Den Haag zelf ook de rest van het geplande natuurnetwerk in Nederland uit. Hier was ook te zien wat je dan krijgt. Malsvelden, gif-intensieve jellietel, een hobby-imker die zijn koninginnen niet meer groot kreeg. En dat in een van de mooiste regio's van Nederland, in potentie.

Versnipperde natuur

Op de Veluwe is de natuur er niet al te best aan toe. Over mineraalarme gronden en edelherten die bij gebrek aan corridors niet kunnen migreren. Het schemert al als ik aankom in Radio Koorwijk. In dit merkwaardige dorpje voor voormalige PTT-werknemers van het zendstation woont Hugh Jansman, in een van de arbeidershuisjes, midden op de Veluwe. We gaan direct op pad, want ik had Jansman gezegd dat ik op mijn tocht weinig wild had gezien.

Jansman is als dierecoloog werkzaam bij Wageningen Research. En omdat hij een medische achtergrond heeft, is hij de aangewezen persoon om onderzoek te doen op dood gevonden wild in Nederland. Jansman is ook een van de mensen die aan de hand van dna vaststellen of schapen door honden of door wolven zijn doodgebeten. Als eerste Nederlander wist hij dat er begin dit jaar een gezenderde wolf het land doorkruiste, op weg naar België. Op basis van de bekende routes van de wolven in Nederland kan ik zeggen dat ik er een paar op een haar na heb gemist.

In de avondschemering lopen we over de heide naar een plek waar Jansman een roedel edelherten weet. Toen hij een paar jaar geleden verhuisde van de Utrechtse Heuvelrug naar de Veluwe, verheugde hij zich, zegt hij, omdat hij hier de edelherten en wilde zwijnen zou gaan aantreffen die op de Utrechtse Heuvelrug niet mogen leven. Een soort Utrechtse Heuvelrug plus, verwachtte hij. Dat viel tegen. De natuur op de Veluwe is er juist slechter aan toe. De enorme stikstofuitstoot in Nederland en de ammoniak die neerslaat hebben hier meer effect, omdat de Veluwe zandgronden van nature al armer zijn aan mineralen. De bodem verzurt en lost het kalk op.

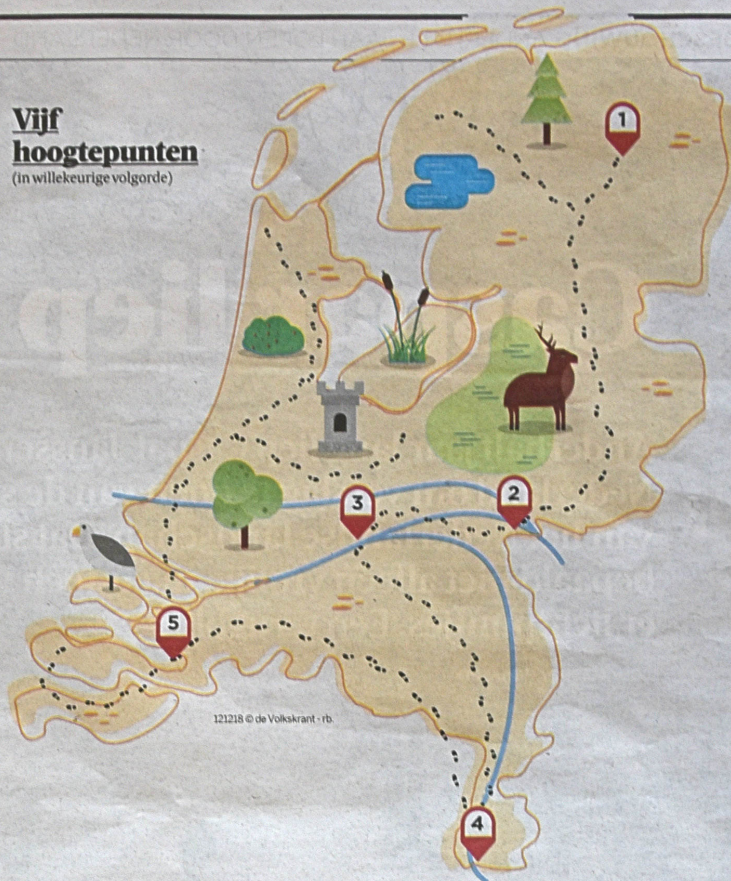
Vorig jaar verschenen kort na elkaar enkele alarmerende onderzoeken. Vooral dat van bioloog Arnold van den Burg over de dramatische broedresultaten van koolmezen maakte indruk. Koolmezen die geen gezonde eieren en jongen meer kunnen voortbrengen in het onderzochte gebied op de Zuidwest-Veluwe. Beelden van eischalen die te dun zijn en van jongen die hun botten breken in hun nest. En van slakken die geen huisjes meer kunnen maken. Oorzaak: kalkgebrek.

Maar eigenlijk heeft alle flora en fauna op de Veluwe en op hogere zandgronden in Oost- en Zuid-Nederland (en de duinen) te lijden onder de stikstofuitstoot, die vooral wordt veroorzaakt door de intensieve veehouderij. 'De heide wordt gras, bijzondere plantjes verdwijnen, eiken gaan dood, met insecten gaat het slecht', zegt Jansman. 'Alle grote vogelsoorten hebben het sowieso moeilijk. Er is te weinig voedsel.' Wat ook niet helpt, zo liet een ander onderzoek zien, zijn de houtkap en houttoegst. Het afvoeren van al die voedingsstoffen is slecht voor de bodemvruchtbaarheid.

Al met al een treurig beeld. Het beeld van een weliswaar groot, maar nogal armzalig en versnipperd natuurgebied. Met wilde zwijnen en edelherten, dat wel. Maar die zijn hier ook ooit uitgezet voor de jacht, ze zitten hier net zo opgesloten als in de Oostvaardersplassen en meer dan de helft wordt ieder jaar afgeschoten. De arme zandgronden en de bossen op de Veluwe zijn niet eens de ideale biotoop voor deze wilde dieren, zegt Jansman. 'Normaal gesproken migreren edelherten door het jaar heen, tussen voedselrijke uiterwaarden en graslanden en hogere gronden met beschutting en mastbomen. Maar dat kan dus niet.'

De roedel edelherten is nog net zichtbaar in het schemerdonker, dat is mooi gelukt. Daarna snel eten en meteen weer op pad. In het donker, met de thermokijker van Jansman. Ruimder in het donker, geras in het struweel, als wilde zwijnen ons opmerken. De zwijnen zijn vaak in het dorp, als ze honger hebben, en ze weten dat ze hier niet

Vijf hoogtepunten (in willekeurige volgorde)

121218 © de Volkskrant - rb

Al met al een treurig beeld, dat van een weliswaar groot, maar nogal armzalig en versnipperd natuurgebied

bejaagd worden. Dat levert vreemde situaties op. Er is inmiddels een parkeerverbod, omdat dagjesmensen de zwijnen kwamen voeren. 'Ik heb gezien hoe een moeder met haar kind voor zich een wild zwijn eten gaf', zegt Jansman. 'Levensgevaarlijk.' Zijn stokpaardje: 'Wildmanagement in Nederland is voor 90 procent mensenmanagement.'

Door het dennenbos, over de heide, langs het zendergebouw. In het donker, met de warmtecamera van Jansman, zien we de in het bos verscholen reeën en edelherten oplichten.

Eenmaal weer bij hem thuis trekt Jansman een fles wijn open. Het is onvermijdelijk dat het gesprek op de Oostvaardersplassen komt, onder veel meer ook een splijtzwam onder ecologen en natuurliefhebbers. Jansman vindt het spijtig dat de edelherten nu massaal worden afgeschoten. Het was ook niet nodig geweest als het oorspronkelijke grote plan was uitgevoerd: een verbinding tussen de Oostvaardersplassen en de Veluwe. 'Dan hadden de edelherten eindelijk kunnen migreren, zoals ze van nature doen. En de populaties hadden kunnen mengen. Dat zou vooral voor de Veluwe edelherten een uitkomst zijn geweest. Want de genetische variatie is hier beperkt. En de natuur selecteert nu eenmaal beter dan de mens. In de Oostvaardersplassen hebben de sterkste dieren overleefd, op de Veluwe planten ook de zwakste dieren zich voort, als ze niet zijn afgeschoten.'

De optimistische jaren negentig zijn definitief voorbij, die conclusie kunnen we wel trekken. De verbinding met de Veluwe is een gepasseerd station. De toenmalige CDA-staatssecretaris Henk Bleker stak er in 2012 een stokje voor. Die corridor zou nu klaar zijn als er vijf jaar geleden, volgens plan, aan was begonnen. Precies op tijd voor de wolf, de toen nog ontbrekende predator, die het aantal herten op een natuurlijke manier in toom had kunnen houden. Jansman: 'Het is wrang dat de mensen die roepen dat er geen ruimte is voor natuur in Nederland, er ook alles aan doen om dat te bewijzen.'

Korte nachtrust op een veldbedje, tussen de muziek-instrumenten en opgezette vogels. En dan gaan we, in het donker nog, weer op pad. Door de bossen van Hoog Buurlo,

dan over de heide, ongeveer tot aan het militaire oefenterrein Harskamp. 'Ideaal gebied voor wolven', zegt Jansman. Er zijn er inmiddels twee gesignaleerd op de Veluwe. 'Het zou me niet verbazen als hier volgend jaar al jongen geboren worden.' Goed nieuws, vindt hij, want hij meent dat er in Nederland wel ruimte is voor natuur met complete voedselketens, inclusief toppredators.

De zon komt op, de lucht kleurt geel, rood en blauw, en zo is het landschappelijk toch een plaatje, dit uitgestrekte zand- en heidegebied, met af en toe een vliegden en met het imposante betonnen gebouw van het zendstation op de achtergrond. We turen een half uur naar een roedel edelherten, waar ook het plaatsert, uitgeput van de bronsttijd, zich uiteindelijk laat zien.

Het boerenland

Hoe Caspar in uitersten terecht komt: van koelen in Gaasterland die negen maanden buiten lopen tot 'snelwegboeren' in de Echtenerveenpolder. Naar Utrecht dan, eindelijk,

vanaf de Blauwe Kamer, een van de eerste gebieden langs de rivieren waar de zomerlijk werd doorstoken, zodat het water van de Nederrijn de uiterwaarden in kan stromen bij hoog water. Een stukje door de meidoorns, langs grazende gallows, grote zilvertreigers lichten op. Dan onder de Grebbeberg door en bij Rhenen de stuwwal op, de Utrechtse Heuvelrug. Bossen in herfskleuren en nog meer bossen in herfskleuren. Doorlopen, nadenken over conclusies - de bossen lenen zich ervoor.

Op mijn laatste stop in Gaasterland, Friesland, vorig jaar zomer, liep ik het erf op van de graasboerderij van Sierd Deinum en Joke Ensing. Oprijlaan met bomensingel, ruige